ساتێ لەگەڵ مەولەویدا

حەمەڕەشی ئەمینی

ساتێ لەگەڵ مەولەویدا

نووسینی: حەمە ڕەشی ئەمینی / پاوە

لەجیاتی پێشەکی :

دیارە ئەگەر بمانەوێت لە دیدگایەکی زانستیانەی سەردەمەوە بڕوانینە پانتایی ڕۆشنبیری گەلەکەمان و خوێندنەوەیەکی تازە لەسەر هەموو بوارە جیاجیاکانی کۆمەڵگاکەمان بکەین ، لەم حاڵەتەدا (بێ سێ و دوو) دەبێت ئاورێك لەو جێگایە بدەینەوە، کە تەواوی جوانی و ناشیرینی و گرفت و کێشەکانی کۆمەڵگای لەناو خۆیدا حەشارداوە و لە ڕێگەی ئەویشەوە هەموو ئەو دەقانەی (متن) کە گرێ دراون، بەو پانتایی یە ڕۆشنبیرییەوە بخەینە بەرمشت و مڕو ڕاڤەکردن ، بێ گومان مەبەستم لەو جێگایەش (ئەرشیفە) کە بە داخەوە تا ئێستاش ڕۆشنبیری کوردی ، ڕۆشنبیرییەکی بێ ئەرشیف بووە و نەیتوانیوە ڕابوردووی خۆی وەك گەلانی تری پێش کەوتووی دونیا لە مەترسی فەوتان ڕزگارو سەرمایە گوزاری لەسەربکات بۆ خوێندنەوەی ئایەندە .

گەرچی پێدەچێت ئەم (بێ ئەرشیفیەش) فاکتەری تایبەت بە خۆی هەبێت ، کە من نامەوێ لەم باسەدا بچمە سەری .

لەگەڵ ئەو ونبونی (ئەرشیفەش)دا کەلەسەرەوە ئاماژەم پێ کرد لە بوارە جیاجیاکاندا ، خۆشبەختانە تاکە بوارێکمان بەدەستەوە ماوە، کە لانی کەم کەف و کوڵ و هەڵچونە ماددی و مەعنەوییەکانمانی پێ هێور ئەکەینەوە، هەندێ جاریش بە شێوەیەکی لووتبەرزانە شانازی بە گەورەیی ئەو بوارە دەکەین و ، بە بەشێکی ڕەسەنی جوگرافیای (زانستی) (مەعرفە) قافڵەچیانی ڕابووردوو، وەچەی ئەمڕۆمانی ئەزانین ، بێ گومان ئەو تاکە بوارەش لە واقیعی ئەمڕۆی

ڕۆشنبیریماندا (ئەدەبە) ئەو ئەدەبەش هەر لە سروودی (گاتاکانەوە) بگرە تا (سەرئەنجام)ی یارستانییەکانو (ماریفەتی پیرشالیارو)و چوارینەکانی (باباتاهیرو)و (مەموزینی خانی)و فکری سیاسی حاجی قادرو، سێ کوچکەی بابان (نالیو سالمو کوردی)و پاشان هەرلەم دەقەرەی باشووردا شاعیرانی هاوچەرخی ڕوانگەو قوتابخانەی کفریو شاعیرانی (تەلیعە)و .. گەورەترین پرۆسیسی نووسینی واقعی ئیمەن .

سەلماندنو حەقیقەتی پتەوی ئەم لایەنەی ڕۆشنبیری کوردیش ، (مەبەستم لە دەقە ئەدەبییەکانە) ، ئەوکاتە بە تەواوی لامان ئاشکرا ئەبێتو پەیوەست ئەبێ بە واقیعەوە، ئەگەر چاوێك بە زانستگاکانی گەلانی دراوسێو خۆرئاوادا بخشێنین کە چۆن چەندەها شاعیرو نووسەرو کەسایەتی ئەدەب دۆست، تێزی (دوکتوراکانیان) لەسەر خوێندنەوەو ڕاڤەکردنی شاعیرانی وەك (خانی) و (گۆران)و (نالی)و (مەولەوی)و .. وەردەگرن.

دیارە ئەمەش شانازییەکی گەورەیە بۆ ئاستی گەلەکەمانو ڕادەی بیرتیژیو هۆشیاریو توانا و سەلیقەی ئەدەبی شاعیرەکانمان دەرئەخات .

بەو هیوایەی لە بوارەکانی دیکەی وەك (زانست)و (فکر)و (کۆمەڵ ناسی)و (فەلسەفەش) دا ئەو ڕێگایە بگرینە بەر .

خۆشەویستان ئێستاش دەمەوێت بگەڕێمەوە سەر باسە سەرەکیەکەی خۆم، سەبارەت بە زانا و عارفی بلیمەتی کورد ، مامۆستای نەمر (مەولەوی تاوگۆزی) کە بەراستی بە یەکێك لە کۆڵەکە گەورەکانی پەرەپێدانو گەشەکردنی زمانی ئەدەبی کوردیو هەروەها بە عارفێکی خاوەن بنەمای دۆخی ڕەسەنی کوردی لە قەڵەم ئەدرێو ، ڕۆڵێکی یەکجار کوردانەی لەو بوارەدا کایەکردووەو بۆ خۆی بووەتە خاوەن ڕێبازو دەورێکی کاریگەری گێڕاوە .

دیارە پارێزگاری لە ئاسارو واتە بە نرخەکانی ئەو زاتە پایەبەرزە ، ئەرکی سەرشانی هەمووانە، منیش بەو بۆنەیەوە، کە خۆشەویستی‌یەکی تەواوم سەبارەت بە واتەو شیعرە بەنرخەکانی مەولەوی هەیە ، دەمێکە خۆم خەریك کردووە بەناتەواوی دیوانەکەی‌و زۆر هەڵەشم لێ ڕاست کردونەتەوە .

ئەوەش لەبەر ئەوەی دوو نوسخەی دەس خەتی کۆنم لە شیعرەکانی ئەو پایە بەرزە بەدەس کەوت،یەکەمیان دەس خەتێکی شێخەکانی بیارە بوو، ئەویتریان دەس خەتی شێخ نەجیمی (خانەگایی)یە بە ناوی کلیاتی (سەرجەم)ی مەولەوی بووە، وەچەند پارچەیەکی تر کە هەرکام لە نوسخەیەك دابوون ، کە ئەو دوو نوسخەیەم بە تەرتیب بە ناوانی (بەیازی ژمارە ١) وە (بەیازی ژمارە٢) کردن بەسەرچاوە، هەر لەو کاتەی کە وتارەکەم تەواو کرد، هەواڵێکم پێ گەیشت کە مامۆستای دڵسۆزو بە ئەمەکی فەرهەنگی ئەدەبی کوردی ، بەڕێز کاك حەکیمی مەلا ساڵح زەحمەتی شیعرە چاپ نەکراوەکانی مامۆستا مەولەوی کێشاوە ، ئیدی وتارەکەم هێشتەوە هەتا بە خزمەتی دەستە گوڵە جوانەکەی کاك حەکیم گەیشتم .

کاتێ ئەو کتێبەم بە وردی خوێندەوە سەرنجم دا زۆرێ لەو هەڵانەی کە من خۆم پێوە خەریك کردبوون ، کاك حەکیم زەحمەتی ڕاست کردنەوەیانی کێشاوە، بە ڕاستی خۆی پێوەماندوو کردبوو جێگای خۆیەتی هەر لێرەوە ماندوو نەبوون‌و دەس خۆشانەی لێ بکەم .

بەم بۆنەیەوە منیش وتارەکەم کورت کردەوەو کردمە دوو تەوەری سەرەکی‌و پاشکۆیە کە، تەوەری یەکەم لەسەر ئەو شیعرە ناتەواوانەی لە دیوانەکەیدا مابوون‌و ڕاست نەکراونەتەوە، یان بە هەڵە ڕاست کراونەتەوە، دووهەمیش بڕی لە ناتەواوییەکانی کتێبەکەی کاك حەکیم ، پاشکۆکەش چەند شیعرێکی چاپ نەکراوی مامۆستا مەولەوییە .

بەشی یەکەم :

پێش ئەوەی بچمە سەر ئەم باسە ، جێگای خۆیەتی سوپاس و پێزانینی خۆم ئاراستەی پایەبەرزو مەولەوی ناسی سەردەم مامۆستا مەلا عەبدولکەریم مودەریس بکەم ، کەوا بە قەڵەمە جوانەکەی ، بەو شێوەیە مەولەوی بە گەلەکەی و دونیا ناساند، ئەگەر منیش بۆ ناتەواوی شیعرەکانی تێکۆشاوم هیچی لە قەڵەمەکەی ئەو زانا پایەبەرزەکەم ناکاتەوە ، بەڵکو خۆم بە پاڵپشتی ئەزانم لەم بوارەدا .

(شیعری ٤ پیتی ئەلف) دیوانەکەی لاپەڕەی ١٤

گنێج مدو دەرون چەنی نێش ئامان　　　بەڵام هەی سەر خیل نەوتوڵ نەمامان

(بەیازی ژمارە ٣)

گنێج مەدو دەروون چەنی پەیامان　　　بەڵام هەی سەرخێڵ نازک ئەندامان

ئەگەر بە وردی سەرنجی دێڕەکانی دوایی لە دیوانەکەیا بدرێ دەڵێ ، ئەگەر تەواوی ئەو هەواڵانەت بۆ بنێرم ئەترسم ، هەتا خەزێنەی خەیاڵی شەماڵیش بسوتێ ، بەم بۆنەیەوە (چەنی پەیامان) لە نیوەی پێشوودا بەجێترە ،بەڵام (نەوتوڵ نەمامان)و (نازک ئەندامان) لە مانادا جیاوازییەکی وایان بەبەر چاوناکەوێ، هەرچەندە (نازک ئەندامان) بۆ ئەو شیعرە جوانترە .

(شیعری ٣٤ پیتی ئەلف) دیوانەکەی لاپەڕەی ٤٨

شیرینیی ئەفتار دڵم تاڵی‌یەن　　　جام نە جەماعەت دۆسان خاڵی‌یەن

(بەیازی ژمارە ١)

شیرینی ئەفتار جەلام تاڵیەن　　　جام نە جەماعەت دۆسان خاڵیەن

لە نێوەی دووهەمی دێڕەکەدا باسی دووری لە (جەماعەت)و (کۆمەڵی) دۆستان ئەکات ئەوەشی تەشبیه کردووە بە تاڵی کە جێگای هاوەڵانی گرتووەتەوە ، بەم بۆنەیەوە (جەلام) بەجێ ترە .

(شیعری ٤ پیتی ب) دیوانەکەی لاپەڕەی ٧٢

دیدەت تۆزی غەیر نیشتەنش وەنە   جە جویٚ سەوزەی دڵ ئاوێش دەرپەنە

دیدەت توزی غەیر نیشتەنش وەنە   جە جۆی سەوزەی دڵ ئاوێش دەرچەنە

(بەیازی ژ ٢٠)

ماموٚستا مەولەوی لێرەدا لەگەڵ دڵی خۆیا ئەکەوێتە وتووێژو دەڵێ ؛ چاوت تۆزی بێگانەی لێ نیشتووە، تۆزیش تەنیا بە ئاو پاك ئەبێتەوە (ئاوێش دەر یەنە) یانی ئاوی پێ بدە بیخواتەوە ، ئەوەش ماناکەی زۆر دوور ئەخاتەوەو هەتا لە مانای ئەساسی خۆی دەرئەچێ ، بەلاّم (ئاوێش دەرپەنە) یانی ئاوی تێڕادەو بیشۆرە ، شۆردنیش بۆ لابردنی تۆزو خۆڵە ئەمەیان باشتر لەگەڵ شیعرەکەدا ئەگونجێ .

(شیعری ١٠ پیتی ب) دیوانەکەی لاپەڕەی ٨٢

سفیدتەرجەمەرگ مەینەت گازەکەم   نازك تەرجەناز جای نیازەکەم

(بەیازی ژمارە ٢)

سفیدتەر جە جەرگ مەینەت گازەکەم   نازك تەر جەناز جای نیازەکەم

تا بە ئەمڕۆ نەمبیستووە کە بڵێن (مەرگی سپی) ، بەلاّم هەزاران جارم بیستووە کە دەڵێن ، مەینەتی دونیا جەرگی سپی کردوم، هەرچەند مردوو کاتێ

کفنی دەکەن سپی پۆش ئەبێ ، بەڵام لێرەدا باسی مەرگە ، نەمردوو، بەم بۆنەیەوە (جەجەرگ) بەجێ ترە

(شیعری ۳ پیتی پ) دیوانەکەی لاپەڕەی ۹۷

ئەی تۆ کام نەدیت جە عەروس نۆ   تا عەروسی خاك پەشتان بی وەتۆ

(بەیازی ژمارە۳)

ئای تۆ کام نەدیت جە عەروس نۆ   تا عەروس خاك بەشتان بی وەتۆ

لەم پارچە شیعرەدا باسی دەردو ژانو بە کام نەگەیشتنە، کەچی (ئەی تۆ) ئاماژە بۆ حازرە، بەڵام (ئای تۆ) بۆ هاوارو دەربڕینی ئازارو ژانە ئەبی ئەوەش بێ یانی (ئای تۆ) بێ، نە (ئەی تۆ) .

(شیعری ٥ پیتی پ) دیوانەکەی لاپەڕەی ۱۰۸

کۆچ دواییمەن یاوانم نۆبە   نوبەی تۆ بەمەن کەرەم دار تۆبە

(بەیازی ژمارە ۱)

وادەی پیریمەن یاوانم نۆبە   نۆبەی تۆ بەمەن کەرەم دار تۆبە

هەرچەندە ئەو دێڕە شیعرە هی مامۆستا مەولەوی نییە ، بەڵام لەبەرئەوەی لە دیوانەکەیدا هاتووەو مامۆستا مەولەویش شیعرەکەی خۆی پێ ڕازاندوەتەوە،ئەتوانین ڕاستیکەینەوە، ئەوەش بەچاو گێڕانێ بە دیوانەکەی مامۆستا بێسارانی بۆمان ڕون ئەبێتەوە کە (وادەی پیریمەن) دروستە .

(شیعری پیتی ت) دیوانەکەی لاپەڕەی ۱۳۷

ئەرمەژ نەوی خاس وەرنەمزانو   مەرگ پەرێ تۆیچ مدۆنەزانوو

بەیازی ژمارە ۱

ئەرمەژ نەوی خاس وەرنەمزانوو   مەرگ تۆ پەی تۆیچ مەدۆ وەزانوو

ئەگەر بەباشی لەو پارچە شیعرەی مامۆستا مەولەوی ورد بینەوە ، بۆمان دەرئەکەوێ هاوار لە دۆستەکەی ئەکات، کە خۆی ئەخاتە ئەو داوەی کە بۆی تەنراوە، وە بە مەرگی خۆی سوێنی بۆ ئەخوا ، ئەگەر وانەکەی کەمن دەڵێم ئەوا وەکو ئەوانی تر بۆ تۆش ئەدەم بەسەر ئەژنۆما ، بەس (مەرگ تۆ ، پەی تۆیچ مەدو وەزانو) یانی بە مەرگت سۆین ئەخۆم کە بۆ تۆیش ئەدەم بەسەر ئەژنۆما ، بەجیٚ‌تره

(شیعری ٤ پیتی ت) لە دیوانەکەی لاپەڕە ١٢٨

تەن خەمیاوە یانی دەستوورەن   وادەی هۆرێزای گیان ئەو خوورەن

(بەیازی ژمارەی ١)

تەن خەمیاوە یانی دەستوورەن   وادەی هۆرێزنای گیان ئەو حوزوورەن

(بەیازی ژمارەی ١)

تەن نامیاوە یانی دەستوورەن   وادەی هۆرێزنای گیان ئەو حوزوورەن

هەرچەند (نامیاوە) و(خەمیاوە) هەردوکیان یەك مانایان هەیە ، بەڵام بۆ ئەم شیعره (نامیاوە) بەجیٚ تره ، ئەگەر بە وردی ئەو پارچەیە تەواشا بکرێ .

(شیعری ٣٥ پیتی دال ، دیوانەکەی لاپەڕەی ٣٥١)

دڵ ئەرچی شەماڵ قەدیمی یارەن   پەی شنۆی زلان یارجەنزارەن

(بەیازی ژمارە ٢)

دڵ ئەرچی شەماڵ قەدیمی یارەن   پەی شنۆی زلان چەمەنزارەن

لە نیوەی دوهــەمی ئـەو دێـڕەدا (پـەی شـنۆی زلان یارجـەنزارەن) یـانی بـۆ شنەی زلانی یار ، کە جۆرە بایەکی توندەو بە پێچەوانەی شەماڵەوە تێ ئەپەڕێ خۆی داوەتە بنار ، کەچی زلان هیچ کاتێ نسار ناگرێتەوە بەس ئەتوانین بڵێین (چەمەنزارەن) یانێ بۆ شنەزلانی یار ، چاوەڕوانە ڕاستر بەجێیە مانای دوەمیش ئەمەیـە کـە (چەمـەنزار) گوندێکـە لـەنزیکی جوانـڕۆداو زلانـی زۆریشـی هەیـە مامۆستا مەولەویش کە شارەزای ئەو ناوچەیەبووە ، دوورنیە ئەویشی لەبـەرچاو گرتبێ .

شیعری ١ پیتی ز) دیوانەکەی لاپەڕەی ٣٧٦

ئەر هەڵای ڕەمەق مەندەن وەتەنش بێ مەیلیت لیباس کەردەن بەدەنش

(بەیازی ژمارە ٣)

ئەر هەلای ڕەمەق مەندەن وەتینش بێ مەیلیت لیباس کەردەن برینش

لەبارەی ماناوە زۆر لەیـەك دوورنـین ، بـەڵام ئەگـەر بـە وردی سـەرنج بدەیـن بۆمان دەرئەکەوێ کە پۆشاکی برین ئەو پەتروکەیە کەوا بەسەرزامەوە، ئەگەر نەی کۆڵێنیتەوە ئەوا بەرگری لە زۆر شت ئەکاو ناهێڵێ خوێنی زۆریش لە خاوەن برین بڕژێت ، ئـەوەش دەبێتـە هـۆی لـەدەس نـەچوونی هێزوتین، مامۆسـتا مەولـەویش لـێرەدا ئامـاژەی بـۆ ڕەمـەق و هـێزە ، بـێ مـەیلی یاریشـی تەشـبیە کـردووە بـە پەتروکەی برینو بەو بێ مەیلییەش هـەر دڵ خۆشـە، بۆیـە هـێزێکی تێدامـاوە ، لەبەرئەوەی دەبێ لەباتی (تـەنش وەبـەدەنش) ئـەبێ (تینـش وەبرینـش) بـێ و ئەوەش بەجێترە.

(شیعری ٢ پیتی ف) دیوانەکەی لاپەڕەی ٣٣٩

نمەدۆ نەچەم تاردڵەی تەنگ   بێ وەفایی دۆس سەفاو وەفارەنگ

(بەیازی ژمارە ٢)

نمەدۆ نەچەم تار دڵەی تەنگ   بێ وەفایی دۆس سەفاوجەفا ڕەنگ

بێ وەفایی لەگەڵ جەفادا هاوڕەنگە نە لەگەڵ (سەفادا) مامۆستا مەولەوی لێرەدا هاواری لە دەس بێ وەفاییە، بەس ئەو وەفاییە سەفای کردووە بە جەفا .

(شیعری ١ پیتی شین) دیوانەکەی لاپەڕەی ٣٠٢

سێیەم خەمگینیم جەدەس خەجڵەتەن   خەجڵەتم جەدەس سەختی غەفڵەتەن

(بەیازی ژمارە ٣)

سێیەم خەمگینیم جەدەس خەجڵەتەن   خەجڵەتەن جەدەس مەستی غەفڵەتەن

ئەوەی ڕاستی بێ مرۆڤ لە کاتی مەستیدا لە خۆی غافڵ ئەبێ نەلەکاتی سەختیدا ، هەرچەند ئەگەر بە چاویکیترەوە تەماشای بکرێ سەختی غەفڵەتیش ئەبێ ، بەڵام مەستی غەفڵەت لێرەدا جوانترو بەجێترە .

(شیعری ١ پیتی م) دیوانەکەی لاپەڕەی ٣٨٠

دووی کوورەی دوریت مشۆ وەتووندا   بەردت دان وەپای وەفای مەجنوندا

(بەیازی ژمارە ٣)

دووی کوورەی دوریت مەشۆوە توونددا   تەوەن دان وەتاڵ وەفای مەجنون دا

لە شێوازی هەورامیدا بە (تەوەن) ناڵێن (بەرد) مامۆستا مەولەویش هەتا بۆی کرابێ لەم بەشە لە شیعرەکانیدا وشەی ڕەسەنی هەورامی بەکارهێناوە بۆ (تاڵێش) هەموو بەوەی دەزانین کە تاڵ تەواسگاترە تاکو (پا) یان (پێ) ،بەم

بۆنەیـەوە (تـەوەن دان وەتـاڵ وەفـای مـەجنوندا) بـەجیٚ تـرو ماناکەیشـی مەولەویانەیە

(شیعری ١ پیتی ن) دیوانەکەی لاپەڕە ٤٠٥

خاڵۆ دەردی دڵ بیٚ نەهایە تەن   شکایەت نیەن یە حیکایەتەن

(بەیازی ژمارە١)

خاڵۆ دەردی دڵ بیٚ نەهایەتەن   حەکایەت نیەن یە شکایەتەن

ئەوەی بە باشی ڕونەو پێویست بە لێکدانەوە ناکا بە پێـی بۆچونـی شیعرەکە چەند دێڕی پێشوو (حەکایەت نیەن یە شکایەتەن) بە جیٚترە .

(شیعری ١٠ پیتی ن) دیوانەکەی لاپەڕەی ٤٣٣

گرمەی کوورەی دڵ سەد هەزارتەرزەن   گرمەی بڵێسەش نەعالم بەرزەن

(بەیازی ژمارە ٢)

کڵپەی کوورەی دڵ سەد هەزار تەرزەن   گرمەی بڵێسەش نەعالم بەرزەن

ئەوەی ڕاستی بیٚ مامۆستا مەولەوی لە هیچ شوێنێکا یەك وشەی دوبار لە دێڕێکا نەهێناوە مەگەر بۆ زەریف کاری کە لێرەدا ئەوەیش بەرچاو ناکەویٚ بەم بۆنەیەوە (کڵپە) جوانتروبەجیٚترە.

(شیعری ١٩ پیتی ن) دیوانەکەی لاپەڕەی ٤٤٦

دیت شنۆی غیرەت دیدەکەم خیزا   وەڵگەکەی سەرشاخ زیندەگیم ڕێزا

بەیازی ژمارە ٢

دیت شنۆی غیرەت دیدەکەم خیزا   وەڵگەکەی سەرشاخ زیندەگیت ڕێزا

ئەو شیعرە شیعرێکی ئامۆژگارییە ، ئامۆژگاریش بۆ کەسی تر وتراوە، نەبۆ خۆی ، بە پێی بۆچونی شیعرەکە بە لاوێکا وتراوە ، کە گوێی نەداوەتە قسەکانی مامۆستا مەولەوی ، هەربۆیە (زیندگیت) جوانترە .

(شیعری ١١ پیتی واو) دیوانەکەی لاپەڕەی ٤٧٧

سوبحم نە تۆی شەو مەخەنۆ وەکەردەم وەکەردەکەی بەدعومر ویەردەم

(بەیازی ژمارە ٢)

سوبحم نەتۆی شەو مەخوو وەکەردەم وەکەردەکەی بەد عومر و بەردەم

ئەوەی ڕاستی بێ لە شێوەی هەورامیدا هیچ کاتێ بە (پێکەنین) نالێن (مەخەنۆ) دەڵێن (مەخۆو) ، بۆیە ئەبێ ئەمەیان دروست بێ .

شیعری ٦ پیتی ه) دیوانەکەی لاپەڕەی ٥١٠

نەك چەنی خەیاڵ قیبلەم بسازی دەخیل تەن خەستەن وە جیاش نازی

بەیازی ژمارە٢

نەك چەنی خەیاڵ خاڵۆم بسازی دەخیل تەن خەستەن وەجیاش نازی

هەرچەندە لە مانادا زۆر جیاوازیان نییەو دەکرێ (قیبلەش) بێ ،بەڵام بەو بۆنەیەوە کە شیعرەکەی بۆ (خاڵۆی) کوماسی نووسیوە ، ئەوا ئەبێ کە (خاڵۆ) بێ .

هەر ئەو پارچەیە لاپەڕەی ٥١٣

ئەجەڵ نیم ڕەمەق باقی یەن سادەی جەودما بەختان مەوینانت یەی

(بەیازی ژمارە ٢)

ئەجەل نیم ڕەمەق باقی یەن سادەی   جەودما بوختان مەوینانت یەی

لێرەدا مامۆستا مەولەوی هاوار ئەکاتە ئەجەل ، یان ڕونتر بڵێم ئیزرائیل‌و دەڵێ نیوە گیانێکم پێ ماوە کاتی ئەوەیە بە هەڵی بزانی‌و گیانم دەربێنی ، ئەگەر نەدوایی ئەتخەنە بەرتیری تانەو تەشەرو بوختانیشت بۆدەکەن کە بەناهەق مـن ئەکوژی ،بەم بۆنەیەوە ئەوە (بوختانە) نە (بەختان)

(شیعری ١٠ پیتی ﻫ) دیوانەکەی لاپەڕەی ٥٣٣

هامن ، ها ، من وار، گەرمیش زۆر ئاوەرد   فەزای نەزم بەزم نەوگوڵاڵان بەرد

(بەیازی ژمارە (٣)

هامن ،ها ، من وار ، گەرمیش زۆر ئاوەرد   فەزای بەزم نەزم نەو وەهاران بەرد

کاتێ باسی گەرمای هاوین دێتە گۆڕێ ، بەزم‌و نەزمی بەهاران تێك ئەچێ ، لە هاوینیشدا لە زۆر شوێنا بەتایبەت کوێستانەکان بەزمی گوڵاڵان بەردەوامە ، مامۆستا مەولەویش کە خۆی گەرمێنو کوێستانی کردووە ، ئەبێ ئەوەیشی لەبەرچاوگرتبێ، بەم بۆنەیەوە (فەزای بەزم‌و نەزم نەووەهاران بەرد) بەجێ‌ترە .

بەشی دووهەم :

ئەم بەشە ، هەروەك لە پێشدا وتم لەسەر ناتەواوی شیعرەکانی‌تری مامۆستا مەولەوی‌یە کە لە لایەن کاك حەکیمەوە لە کتێبێکا بەناوی (لێکۆڵینەوە ، پشکنین ، شیعرەبڵاونەکراوەکانی) مەولەوی لە چاپ دراون، هیوادارم مامۆستای بەڕێز کاك حەکیم لە هەرکوێ هەبێت ئەو ڕونکردنەوانەم بە دڵسۆزی بزانی .

کتێبەکەی کاك حەکیم لاپەڕەی ٨٣

دەڵێ بەپێی نوسخەی مەحزونی ، پاش (سا دڵم وەش کەر ..) ئەم دێڕە هەیە:

با بەیۆ وەش وەش سۆزی سەداکەت   لەرەی نەوای تەرز شیرین ئەدا کەت

کەچی ئەم دێڕە لە(شیعری ١٨ پیتی ئەلف)دا پاش (تەسکین نمەك) هاتووە ، ڕاستە کاك حەکیم بە پێی ئەو سەرچاوانەی کە دەستی کەوتوون ئەوانەی نوسیون ، بەڵام زۆربەی نوسەرانی ئەو بەیازانە ، بە بۆنەی نزیك بوونی وشەو ئەو شیعرانە لە زۆر شوێنا تووشی هەڵەبوون ، هەروەك ئەم دوودێڕە کە لە زۆر شوێنا جێ جێی نوسراون :

با یۆشنۆی شیرین ڕازەکەت   گوش دەرولادی مەینەت گازەکەت

بابەیۆوەش وەش سۆزی سەداکەت   لەرەی نەوای تەرز شیرین ئەداکەت

کتێبەکەی کاکە حەکیم لاپەڕەی ٨٦

لە مانای شیعری هەشتەمدا دەڵێ (سا دەروێش و عەشق مەولای دەروێشان) مەبەست (مەولانا خالیدی) نەقشبەندی‌یە ، بە بڕوای من ئەبێ مەبەست (حەزرەتی عەلی) بێ، ئەوەش بە چەند بەڵگەو بۆچون ،

یەکەم : لە نێو کۆڕی دەروێشانا تەنها بە(حەزرەتی عەلی) دەڵێن مەولای دەروێشان ، هەتا بەزمێ گۆرانی بەناوبانگ لە نیو دەروێشان هەیە بەناوی (یارعەلی مەولام عەلی ...) کە هاوڕێ لەگەڵ دەفدا دەوترێ .

دووەم: خودی مامۆستا مەولەوی لە (شیعری ٢ پیتی س) دا لەسەر گۆڕی باوایادگار ئاوا دەڵێ :

تۆ چۆن جە ئەولاد ئەمجاد مەولای   یەی ڕجا وەجایەی هیمەت ئەولای

کتێبەکەی کاك حەکیم لاپەڕە ٨

کاك حەکیم لێرەدا فەرمویەتی بە پێی چەند نوسخەیە لە دێری دوهەم (شیعری ١٩ پیتی ئەلف)دا

(بینایی وەراس دیدەی پڕ دەردم) بەجێ ترە تا (بینایی وەراس دڵەی پڕ دەردم) .

ئەوەش بە دوو بۆچون لە واتەی مەولەوی بە دوورە :

یەکەم : ئەوەی کە مەولەوی هەر لەو پارچەیەدا بە دۆس یان بە هاوەڵەکەی دەڵێت چاوەکەم ، چۆن ئەبێ هەر لەویشدا چاوەکەی بکاتە مەڵبەندی ئێش و ژان .

دوهەم : ئەوەی کە مامۆستا مەولەوی لە زۆر شوێنا دڵی کردووەتە جێگای دەردوژان، نەك چاوی دیوانەکەی لاپەڕە ٥٩

ئازیزم گەردەن بلوری بێ گەرد　　ئەمانەتی تو دڵەی پڕ جەدەرد

کتێبەکەی کاك حەکیم لاپەڕە ١٠٠

قازان چون یاران ئاواتە خوازان　　قەتارە بەستەن مەکەران ڕازان

لێرەدا فەرموویەتی لەباتی (یاران) (بازان) دروستەو مەولەویانەیە ، کەچی لە هیچ شوێنێکا کەس نەیدیوەو نەیبیستووە ، کە (باز) یان (بازان) وەکو (قاز) یان (قازان) بە شێوەیەکی سروشتی قەتارە بوەسن .

تەشبیهاتی مامۆستا مەولەویش بێ جێگا نەبووە ، هەرچەند باران ، قازان ، خوازان ، ڕازان ، لە باری مۆسیقاوە جوانترن ، بەڵام (بازان) هیچ کاتێ وەکو (قازان) قەتارە ناوەستن ، بەم بۆنەیەوە ئەبێ هەریاران دروست بێ ، (شیعری پیتی چ) دیوانەکەی لاپەڕە ١٧٣

تیش هام فەردم ئیش وێم زانان　　دەردهام دەردم دەرد ویم زانان

کاك حەکیم لەم کتێبەدا بەم شێوەیە ڕاستی کردووەتەوە

فەردەام فەردم فەردویم زانان *دەردەام دەردم دەردویم زانان*

ئەڵبەتە لێرەدا ئاماژەی بەو سەرچاوەیە نەکردووە ، تەنها فەرموویەتی دروستەکەی ئەوەیە ، کەچی لە (بەیازی ژمارە ١) لای ئێمەدا ئاوا نوسراوە :

ئیش هام فەردم ئیش ویم زانان *دەردەام دەردم دەردویم وانان*

وا دەزانم هەرئەمەش دروستە

کتێبەکەی کاک حەکیم لاپەڕەی ١١٣

کاک حەکیم لە نێوان دێڕەکانی (١٢، ١٣) دا ئەم دێڕەی هێناوە

تاقەت بی وەهون جەسەختی زامان *تك تك چەنی هەرس ڕێزاوە دامان*

کەچی ئەو دێڕە لە (شیعری ٣٠ پیتی ئەلف)دا هاتووەو هەردوو بەیازی ژمارە (٢،١) ش هەرلەو شوێنەدا نووسراون و لەوێشدا بەجێترە .

کتێبەکەی کاک حەکیم لاپەڕەی ١١٧

کەرو مەشق عەشق وێنەی منالان *گا سەیر کاوان گا بۆی گوڵالان*

کاک حەکیم فەرموویەتی لە دوو نوسخەی لای ئێمەدا لەباتی (منالان) (مەلالان) نوسراوەو من ئەمەم بەلاوە دروستە .

کەچی مامۆستا مەولەوی لە دێڕی پێش ئەو دێڕەدا دەڵێ (وەنەوشە) بۆ کەسێك جوانە کە تازە پێی نابێتە مەیدانی عەشقەوەو لەم بوارەدا مناڵ بێت و خەریکی مەشقی عەشق بێت ، مەشقیش یانی (خۆفێرکردن و ڕاهێنان) ڕاهێنانیش بۆ مندالان نەك مەلالان ، هەر ئەو پارچەیە فەرموویەتی بەم دێڕە دوایی دێ :

دڵ وەمەودای تیر دوریت بیەن ڕێش *هەی خاکم وەسەر وەنەوشەم پەی چێش*

کەچی هەر ئەم دێڕە بە ئاڵوگۆڕێکی کەمەوە لە (شیعری ٥ پیتی دال) دا بەم شێوەیە هاتووە :

دەروون وە مەودای دووریت بیەن ڕێش

هەی خاکم وەسەر سەو قاتم پەی چێش

ئەگەر بەوردی (پارچەی ٥ پیتی دال) بخوێنرێتەوە ، بۆمان دەرئەکەوێ ئەو شیعرەی بۆ دۆستێکی نووسیوە کە دیارییەکی بۆ ناردووە ، دیارە ئەویش هەر (سەوقاتە) وئەو دێڕەش هەر لێرەدا بەجێ‌ترە

کتێبەکە کاک حەکیم لاپەڕە ١١٨

کاک حەکیم لەو پارچەیدا دوای دێڕی دووهەم چەند دێڕێکی هێناوە کەبە پێی چەند سەرچاوەیە فەرموویەتی ، ئەوانەش لەو پارچەیدان ، کەچی دوو دێڕ لەوان کەئەمانەن :

ئاو یارەکەی سەوزەی ئارەزوم   داناوە گردین ڕازی کۆنەو نۆم

ئەنیس مەجلیس عەیشونیشاتم   دەسگیراگەی هاتونەهاتم

هەردو دێڕەکە لە (پارچەی ٣ پیتی ر) دا لاپەڕەی (٥، ٣) دا هاتوون‌و لەوێشدا لەگەڵ شیعرەکەدا ؛ پتر ئەگونجێن .

(شیعری ٤ پیتی کاف) دیوانەکەی لاپەڕەی ٣٦

ئەر ڕەقیب چۆن خەمی نەیۆ وە دێدەم   پێم وەشەن گێجاو دەریای خەم

(بەیازی ژمارە ١)

ئەی ڕەقیب چۆن خەس نەیدوە دیدەم   پێم وەشەن گێجاو گێج دەریای خەم

لێرەدا بە ڕوونی و ناتەواوی نیوەی دووهەمی ئەو دێڕە دیارە ، کاک حەکیمیش لە لاپەڕەی ١٣٣ی کتێبەکەیدا بەم شێوەیە ڕاستی کردۆتەوە :

ئەی ڕەقیب چون خەس نەیۆ وە دیدەم   وەپێم وەشەن گێجاو دەریای خومی خەم

کەچی ئامارەی بە هیچ سەرچاوەیە نەکردووە ، وادەزانم کە خومی خەم بۆچونی خۆی بێ

(شیعری ١٩ پیتی ن)

کاک حەکیم فرموویەتی بەم دێرە کۆتایی دێ :

هەرچەند دڵ لەب ڕێز خەیاڵ خاڵەن   جە خەیاڵ خاڵ ماچی خاڵخاڵەن

کەچی ئەم دێرە بە شێوەی خەیاڵ تاك لە لاپەڕەی ٥٣٣ ی دیوانەکەیدا هاتووە ، وادەزانم لەوێشدا جوانتر بێ ، بەو بۆنەیەوە کە مامۆستا مەولەوی لە ئاخر دێڕی ئەو پارچەیەدا قسەی خۆی کردووە .

(کتێبەکەی کاك حەکیم لاپەڕەی ١٩٧)

ساکەوەی دینەن بەهەشتی باقی   ئیستە من بێ دین دوورە جێم تاقی

کاك حەکیم لێرەدا مانای (بێ دین)ی بە نەبونی ، بیروباوەڕی ئایینی ، مانا کردووە کەچی مامۆستا مەولەوی لە دێڕی یەکەمدا دەڵێ ، بە چاو پێ کەوتنی تۆ دەگەینە بە هەشتی هەتایی ، بەس ئێستە کە تۆ نابینم وادەزانم لە شوێنێکی چوڵدامو خۆم بە تەنیا ئەزانم، مامۆستا مەولەوی لە زۆر شوێنا ئەو وشەیەی هێناوە بەم مانایە بۆ وێنە ، لاپەڕەی ٣٨٨ دیوانەکەی

چەکۆ مەعدوومی ئەو تاقەت دارو   ساتی وە بێ دین باڵات بویارو

ئەم پارچەیە هەر ئەو پارچەی (دەرمانی زامان دەردەکەی کاریم) دیوانەکەی لاپەڕەی ٣١٩یە ئەگەر بە وردی تەماشای هەردوو پارچەکە بکرێ دەبینین کە چەند دێڕێکی بە پەس و پێشی نوسراون و تێکەڵاوێکە لە هەردوو پارچەکە .

کتێبەکەی کاک حەکیم لاپەڕەی ١٧٧

بەزمی خەم سازێ بدەر وە هەم دا   مەیلی بیناییش باوەر وەچەم دا

بە بڕوای من (مەیلی بینایی) ئەبێ (میلی بینایی) بی کە کەرەسەیەکی چاوڕەشتنەو لە ڕابووردودا بەو کەرەسەیە کلیان لە چاو ئەناو مەیل بە دڵادێ نە بەچاوا هەر ئەو کتێبە لاپەڕەی ١٩٤

لە دێڕی دووهەمی ئەو شیعرەدا وشەیەکی هێناوە دەڵێ (وەختی هۆرمزۆ) کە (هۆرمزۆ) هەڵەیەو (هۆرمێزۆ) دروستە ئەڵبەت ئەوەش لە بەیازێکی کەدا نوسرابوو ،بەڵام لێی نەنوسرابوو هی کێیە ، لاپەڕەی ٩٠٣ شیعری ٣٢ بڵاونەکراو کە کاک حەکیم بە ناوی مەولەوی‌یەوە لەو کتێبەدا لە چاپی داوە، ئەو شیعرە کە لەم دوایەدا دەستی ئێمە کەوتووە بەناوی (میرزا عبدالقادری پاوەییەوە) نوسراوە بە بڕوای منیش هی میرزایە ،بەڵگەیش بۆ ئەم بۆچونە ئەوەیە :

یەکەم: ئەو نوسخەیە کە دەستی ئێمە کەوتووە، لەئەوەی کە کاک حەکیم چاپی کردووە زیاترەو ئاڵگۆڕێکی زۆریشی تێدا کراوە، کە لێرەدا ئاماژەیان پێ ئەکەین .

دووهەم: مامۆستا مەولەوی کەمترین شیعری هەیە لە ٣٠ دێڕ زیاتر بێ، کەچی میرزا عبدالقادر کەمترین شیعری هەیە ٥٠ دێڕ کەمتر بێ و ئەو پارچە شیعرەی نزیک بە ٥٠ دێڕە .

سێیەم: بە بەراوردێکی کورت و سەرپێیی لەو دوونوسخەیە بۆمان دەرئەکەوت ئەو شیعرە هی کامیانە، پاش ئەوەڵ دێڕ کە بە

شەوق شادی نۆ .... بینای کار خەیر شەوق شادی نۆ

دودێڕی تر لە نوسخەکەی لای ئێمەدا بەم شێوەیە هاتووە:

هەوای نۆ عروس شۆخ عەنبەر بۆ   مانا هەزارجار موبارەکت بۆ

پای ئەونۆ نەمام شای و ناساران   خەیرە مەقدەم بۆ جەرۆزگاران

ئەگەر بە باشی لە شیعری شاعیرانی پێشوو وردبینەوە،بۆمان دەرئەکەوێ ئەو شیعرانەی کە ئەوەڵ دێڕیان دوپات ئەبێتەوە،بێ گومان دێڕی دوهەمیشیان لەگەڵ یەکەمدا هاو قافیەیەو هەتا مامۆستا مەولەویش لە زۆر شوێنا ئەو کارەی کردووە، بۆوینە (شیعری ۳ پیتی شین) وە (شیعری ٥ پیتی ف) وچەندەها وێنەی تر، ئەمەش بۆمان ڕون ئەکاتەوە کە نوسخەکەی لای ئێمە کاملترە .

دێڕی سێهەمی کتێبەکە

هەی هەی جەی شۆرش روح ئەفزای خاسە

بەخ بەخ جەی شادی شیرین ئەساسە

دەس خەتەکە

بە بە جەی شورش روح ئەفزای خاسە

هەی هەی جەی شادی شیرین ئەساسە

ئەودوو دێڕە کەمی پاش و پێش کەوتونو زۆریش لەیەك دوورنین

دێڕی پێنجەمی کتێبەکە

یاران هام سەران هەی دەردەداران   هەی گرۆی مەینەت دەخیل غەمباران

دەس خەتەکە

یاران هام سەران هەی دەردەداران   هەی گرۆی مەینەت خیل خەم باران

دێری شەشەمی کتێبەکە

هەرکەس ئارەزوش نەزەر بازی بۆ   مەیلش وە مەیدان تیر ئەندازی بۆ

دەس خەتەکە

هەر کەس ئیرادەش نەزەر بازیەن   مەیلش وەمەیدان تیر ئەندازبەن

دێری حەوتەمی کتێبەکە

((یاخۆ من سەرسام هۆشم وەسواسەن)

دەس خەتەکە

(یاخۆ من جەسام هۆشم هەراسەن)

دێری ١١ کتێبەکە

کەمانچەو موکەش ، زەوق و روبابەن.

دەس خەتەکە

(کەمانچەی موکەش زەوق و ربابەن) ئەڵبەت ئەمکانی هەیە ئەمە هەڵەی چاپی بێ

دێری ١٢ کتێبەکە (سازی عادەتی هەم مۆسیقا رەن)

دەس خەتەکە   (سازەن قەرەنەی هەم مۆسیقا رەن)

پاش دێری ١٢ ی کتێبەکە ئەم دێڕەش لە دەسخەتەکەی لای ئێمەدا هەیە

شادییەن شەوقەن عەشقەن عشاقەن   مەیلەن مەحبوبەن خەندەن مەزاقەن

دێری ١٧ کتێبەکە

سەوزە سەوزە لێی ساز، زەنان گەرمەن   ناڵەی موتریبان بێ وادەو شەرمەن

دەس خەتەکە

سۆرخوش خانان خۆش ئەلحان گەر مەن

نالەی موتریبان بێ پەرواو شەرمەن

هەرچەندە (بێ وادە) بە جۆرێتر مانا ئەکرێ کەچی لێرەدا زۆر بێ جێگایەو نازانم مامۆستای بەڕێزم کاك حەکیم چۆن بەوەی نەزانیوە .

پاش دێری ١٨ ەی کتێبەکە لە دەس خەتەکەی لای ئێمەدا ئەم دێرەش هاتووە

عیشوەو کریشمەی شەیدای نازەنین بەتاڵ کەرد بازار سەد خاقانی چین

ئەڵبەت ئەم دێرە لەکتێبەکەدا پاش دێری ٣١ بە ئاڵوگۆڕێکەوە هاتووە،

کتێبەکە دێری ٣٤ (تەمەننای دیدەی لەیلێ پەرداخان)

دەس خەتەکە (لێوەی لاڵ لێو، لەیلێ پەرداخان)

کتێبەکە دێری ٣١ (قەنجەی دڵەی رێش ، ڕەنجەی شێوەی وێش)

دەس خەتەکە (قنجەی دڵەی رێش ڕەنجەی شێوەی وێش)

ئەڵبەتە ئیمکانی هەیە ئەوە هەڵەی چاپی بێ لە باتی (قنجە) (قەنجە) نوسرابێ .

کتێبەکە دێری ٣٥ (ساقی هەی هەی مەی باقی دەی باقەی)

دەس خەتەکە (ساقی هەی هەی مەی باقی دەی با بەی)

کتێبەکە دێری ٣٧ (نمانای قوماش قوتنی هەزار ڕەنگ)

دەس خەتەکە (نمانای قوماش فتنەی هەزار ڕەنگ)

کتێبەکە دێری ٤١

گرمە گرمی جۆش لیتە ڕەش بەڵەك   لارەو قەتارە، ئیشارەی وەکەڵك

دەس خەتەکە

گرمە گرمی جۆش لیتەی رەش بەڵەك   لارەو قەتارە ئیشارەی کەڵەك

لێرەدا بە باشی روونە کە (بەڵەك) وە(کەڵك) نابن بە هەم قافیە کەچی (بەڵەك) وە(کەڵەك) قافیەکەش ڕاست ئەکەنەوە، (کەڵەکیش) جۆرە یاریەکە لە کاتی خۆشیوجەم بوونابە ئیشارەو ئاماژە، یەك نەفەر ئەخەنە ژێرو چەند کەسێ خۆیان ئەدەن بەسەریا تا بە تەواوی ئەوەی ژێر شەکەت ئەبیٚو لە گیری ئەخەن .

کتێبەکە دێری ٥١

سا ئەجەل بۆریٚ قەبزی گیانم کەر   نەدەی نەجاتم ئەمشەو تا سەحەر

دەس خەتەکە

سا ئەجەل بۆری قەست ئەروام کەر   مازەبما نۆ ئیمشەو تاسەحەر

کتێبەکە دێری ئاخر

(مەعدووم) چۆن بازاڕ بەزمش کەساسەن

یەی دوری یاران پەی مەردەن خاڵ سەن

دەس خەتەکە

(قادر) چون بازاڕ بەزمەش کەساسەن

پیرەن زەعیفەن پەی مەردەی خاسەن

جا ئەگەر بە باش لەم دێڕەی ئاخر وردبینەوە، بۆمان دەرئەکەویٚ کە ئەوەی کتێبەکە دەسکاری کراوەو زۆر بە ناشییانەش، ئاخر مەولەوی چۆن ئاوا دەڵیٚ

(پەی دوری یاران پەی مەردەی خاسەن) بێ شك ئەم واتەیە لە واتەی مەولەوی بە دورە شیعرەکەش زۆرتر بە میرزا نزیکترە ، تا بە مەولەوی و ئەبێ هی میرزاش بێ .

کتێبەکە لاپەڕەی ٣١٦

سەر سەری میجران مۆرکەردم پەی دڵ   هەرتۆزم بەربەن مەنزڵ وەمەنزڵ

(بەیازی ژمارە ٢)

سەڕسەڕی میجران مۆرکەردم پەی دڵ   هەر تۆزم بەربەن مەنزڵ وەمەنزڵ

ڕاستە لە شێوەی نووسینی کۆندا (سەڕسەڕ) و (سەرسەر) وەکو یەك دەونوسرێن ، بەڵام ماناکەیان زۆر لە یەك دوورە ، لێرەدا بە ئاشکرا دیارە کە ئەبێ (سەڕ سەڕ) بیت ، (سەڕسەڕ) یش جۆرە بایەکی توندە کە زۆرتر بە ڕەشەبا یان زلان بەناوبانگە ، مامۆستا مەولەویش دەڵێ ، ئەو ڕەشە بایەی میجران یان دورکەوتنەوە لە تۆ وای لێ کردم هەر تۆزێکم لە شوێنێ بە جێ ماوە .

پاشکۆ:

بە پێویستی ئەزانم بەشی کۆتایی وتارەکەم بەچەند شیعرێکی چاپ نەکراوی مامۆستا مەولەوی بڕازێنمەوە ، هەرچەند بە تەواوی ناتوانم ددان بەوەدا بنێم کە بێ سێ و دوو ئەو شیعرانە بە هی مەولەوی بزانم ،بەڵام زۆریشیان لە واتەی مەولەوی نزیکن ، تەنها گەڕان بە شوێنێکی وردبینانەی دەوێ :

چون هەرەس دیدەم جە ناکامەوە   شنەفتەن ئازیز لواو ئامەوە

دەمەی سەدای نەی سەرکە لەم ئارو   بۆی شومی نەفەس نەوای دارو

هەوای سازگار فەسڵ مەینەت وەخت   ماوە رۆم شادی سەبر وەڕوی جەخت

ئەو چەند دێڕە لە (بەیازی ژمارە ٢) دا بە کەمێ پاش وپێشەوە لە پارچەی یەکەمی (پیتی واو) دا هاتون

مامۆستا مەولەوی ئەو دەمەی لە خانگای نزیکی پاوە دەبێ ، ئاگادار ئەکرێ کە لاوێکی تازە پێ گەیشتوو بە ناوی (میرزا عبدالقادر) لە شاری پاوە شاعیرەو شیعری جوانیش دەڵێ ، مەولەویش ئەو دێڕە شیعرەی بۆ دەنێرێ، هەتاکە تاقیکاتەو تا بزانێ ئاستی ئاگاداری لە شیعر تا چ ڕادەیەکە :

مەولەوی : *(سای کەمەر وەشەن ئەرمارش نەبۆ*

دۆسی خاست بۆو بەد کارت نەبۆ)

میرزا لە جوابا دەڵێ :

بەڵێ ئەی قادر بێ ئەقڵی کەم فام

لێوەی هەرزەگۆ ئەبلەی خەیاڵ خام

مەر تەنگنت کێشان یا قەلبت مەردەن

نور حەزرەتت فەرامۆش کەردەن

بزانە جە کۆن ئاخر جاش کامەن

ئەوڵ مداراتی نەکام مە قامەن

جکۆ مەکێڵۆ وە دڵخوازی دڵ

تەشریفش جە کۆمە گێرو مەنزڵ

هەر ئەو شەو ئەوان تەشریف مەبەردن

ئیرادەی مەنزڵ غار سەور کەردن

ماروە ئەمر حەق سەر ئاوەرد وەبەر

سەلام کەردواتش یا خەیرو لبەشەر

چەند قەرنەن ئەی غار ئەی جاگە جامەن

ئەی سوراخ سەنگ زەیدو ماوامەن

ئارەزوم روخسار پڕ نور تۆ بی

مەیلم شەرەفیاب حوزور تۆ بی

دیم ئەبوبەکر راگەش لێم بەستەن

بەخوا خۆ ئەمن ئەوەم نەگەستەن

وەروی ئیرادەت یا یۆ لیم کەردەن

بەو کەتەی فەورەن دەرسات نەمەردەن

ئەر وەغەیزەوە دا یام پاشەوە

نەمە یاوا کەس وە هاناشەوە

قەسەم بە ئەو کەس بێ خوردەن و خاو

میرزا هەنگەکەی رۆحم پەرواز کەردەوە (چەندجار)

مەولەوی ئاوارەش جە زولف لەیل ئاوەردەوە

دوای ئەوەی دۆستانی میرزا داوا ئەکەن لە مەولەوی کەئەوانە لە گەورە ماڵەکان دانیشن وکۆڕی شەوانەیان بۆ بگری ، مەولەویش کە مرۆڤێکی عارف و سۆفی مەسلەکی ئەبێ ، خۆشی لەو جۆرە کۆرانە نابێ هەر ئەو شەوە باروبنەی ئەپێچێتەوە و بەرەو بیارە بەری ئەکەوێ .

چەرخ چەپ وەرای نەروی تەختەی نەرد مۆرەی بەدشانا چەواشەی چەبگەرد

کەردەن وەشەش دەرداشەکەی رۆحم وەدوشەش بەستەن راگەی فتوحم

نەقە هۆش بەردەن وەبازی و فریب ئەو هەرقوشە نیشت من یەك بیم نەسیب

ئیستەیچ هەر مۆرەم سیٚ‌ودو خاڵەن بازی چەنی چەرخ عەقڵ مەحاڵەن

ئەم چەند دێڕەم لە ڕووی دەس خەتی کاک ئەنوەری مستوفی وەرگرتووە کە نزیک بە ٣٣ ساڵ لەمەوپێش ئەویش لە روی بەیازیک لە لای ماموٚستا سید (تایەری) هاشمی وەری گرتووە .

جارێکیان ماموٚستا مەولەوی پارچە شیعری دەنوسی بوٚ خەلیفە کەیخەسرەوی ئیمامی کەئەویش بە پارچە شیعرێ جوابی ئەداتەوە ، ئەوەش شیعرەکەی هەردوکیان :

مەولەوی :

خاڵۆی سەر دەفتەر نازک خەیاڵان

دیبا چەی کیتاب (صاحیب) کەماڵان

پاک نەخەوش و خاڵ شێوەی نەفسانی — *یا نەڕای سلوک غەوسی گەیلانی*

سەودا نامەی سۆرمەسات یاوا — *دڵ وەمیل مەیل وەدیدەم ساوا*

بینابیم وەچەم باز ئاوەردەوە — *مەردەبیم دیسان ئەحیام کەردەوە*

نازک خەیاڵ ، فکرو زکرو هۆش

ئەو شەوق ئەو زەوق ئەو جۆش ئەو خرۆش

تەقریرو تەحریر هام فەردی هام فەرد

جوانیم ویەرد گرد چەنی وێش بەرد

ئیستە پا بەستەی زەنجیرەی پیریم

سەرگەردان گێج دەریای دڵ گیریم

ئیستدعا پەری دوعای خەیر کەردەن

منت نە جەرگەی خاسان شمە ردەن

من ویم مەزانو کام تۆمم کاڵان

یاران پەی هیمەت وەنەم مەلاڵان

یاری باری حەق باوەرون ئەورێت

سۆزی سەرمایەی عەقیدەکەی وێت

بەرون وەحضور بێ غەمو بێ باك

بە گوفتاری پاك بە کرداری چاك

خالو من لافاو تەوانام بەردەن

دۆعای رای دەرگای قەبوڵ گوم کەردەن

جەیاران نەفەس بەر ئاوەردەمەن

یارۆ بە قیبلەی دۆعاکەر دەمەن

تەن زەلیل دڵ دیل بەدەن عەلیلم

چەمەڕای راگەی رای عەزرائیلم

رادوورو باریك مەنزڵ خاروسەنگ

بێ تۆشەو چرابێ رەفیق دڵ تەنگ

مەروە بۆی نەفەس خاڵوی گیانیوە

یا سۆزی پیری تاڵە با نیوە

بۆیەرون وەرنە رای گوزەر تەنگەن

قافیەم تاقاف قیامەت لەنگەن

جوابی خەلیفە کەیخەسرەوی نیمامی:

خاڵۆکەی گیانی ، خاڵۆکەی گیانی
ناز خۆی ناز خەیاڵ خاڵوکەی گیانی
بێ رەیب و ریادوورجە نەفسانی
عیسەوی ئەنفاس بەحری مەعانی
شعرای سینەساف گەنجینەی ئەبیات
جەواهیر فرۆش بەخشندەی نەجات
سەرمەستی بادەی رۆی (یەوم الست)
دوور جەواتەی نەفس پەلیدی سەرمەست
پەی نیکی هۆشیار پەی بەدی خامۆش
مەی نۆش مەی فرۆش دەروون پڕخرۆش
سەر حەڵقەی جەرگەی طاعە ت گوزاران
ئوستادی سەرمەشق دەروون ئەوگاران
نامەی پڕ سەفات وەلام کیاستەن
سەدشکر لله ئاواتم واستەن
ماشاالله جەبەزم نەزمی ئەبیاتت
جەسوزی نامەی پڕ فتوحاتت
هیجران دووریت مەدۆ ئازارم
خاڵووە گیانت جە گیان بیزارم

تەماشای باڵای شۆخ شیرینت
سکەی سەفوەت بەخش شەیبی و نورینت
دیگ دەروونم ئاوەردەن وە جۆش
گامات گامە جزوب گاجۆش گا خرۆش
گافەوت گافانی گا سۆز گانەجات
هام نەخۆف وبیم حەیات و مەمات
لێلە وەهەرحاڵ سیروان ئادایەی
هاوار وەماڵم وە یانەم وەی
هام نەگەر دەلوول گێچی وەلوەردا
دودەست وەحەسرەت مەدۆم وەسەردا
هام نەکەفوقوڵ قەڵوازەی سیروان
تۆتیای فەرقم بەحری بێ سامان
ئاخم پەی فەردت داخم پەی دەردت
ئاخم پەی حەسرەت هەناسەی سەردت
بەسەندن نیەن تاویم وەدڵ تەڕ
جوانیت جەنۆ بسانۆم وە زەڕ
وە جەستەم هاوار دەسەڵات چێشەن
مەدۆش بیڕۆش پەرواش جەکێشەن
سەد ڕەحمەت وە ڕۆح ساف بێ عەیبت
وەباقی ئەوساف جە پەردەی غەیبت
جە وەسوەسەو خۆف ، ئیمانی وێشەن
بەو دڵە قایم پیرم دەروێشەن

کەیخەسرەو غەرقی عەسیانی وێشەن

نە گرداب گیج بێ حەد ئەندیشەن

بە پێی بۆچونی شیعرەکە دیارە کە لە پێشدا خەلیفە کەیخەسرەو نامە دەنێرێ بۆ مەولەوی ، ئەویش جوابی ئەداتەوە لێرەدا ئەویشمان بۆ دەرئەکەوێ کە مامۆستا مەولەوی بە خیتابی خالۆ لەگەڵ خەلیفە کەیخەسرەویشدا دواوە .

جارێکیان مەولەوی منداڵێکی دەمرێ شێخی سەراجەددین بە بیستنی ئەو هەواڵە دەچێ بۆ لای مەولەوی ئەویش بەم پارچە شیعرە بەخێرهاتن و دەلالەتی خۆی ئەداتەوە :

وەش ئامای وەخەیر رەفیق گیانی	*رەهنمو دەکەم جە دونیای فانی*
نەزانام گەردون مەینەت مەدوپێم	*رای ئامای قاسد ئازیز برپان لێم*
چەند ساڵ باخەوان نەمام نۆ بیم	*نەمام ئاما بەر من رەنجەڕۆ بیم*
وەشیم ناوەشەن شادێم بیمارەن	*زەوقم بارش کەرد هەرخەم دیارەن*
خەم ئامان وەبان مەکانی شادیم	*هەرخەمەن مەیۆ مبارك بادێم*
سپای خەم وەیتەور زورش ئاوەردەن	*قافڵەی فامم وە تالان بەردەن*
ئێستە کەم بیەن ئەقلم بیەن کەم	*دڵ بی وەکەشتی دەرون دەریای خەم*
وەختێ مەکێڵوو ئاو مەیۆ وەجۆش	*جەلام بارکەرو ئەقل و فام و هۆش*
مەرهەر کەرم دار کەرەم کەرۆپێم	*سەبوریم بدۆ بە ئەقڵەکەی ویم*

وای دەگێڕنەوە کە مەولەوی لەو کاتەدا دەڵێ : خوزگا هەرساڵێ منداڵێکم ئەبو ئەمرد هەتاکە تۆ تەشریفت بە هێنایا و ماڵی منت روناك کردبایا

ئەو چەند دێڕی خوارەوە لە سەروەی ژمارە ١٤٥ لاپەڕەی ٨٠ بە ناوی مەولەوییەوە لە چاپ دراون منیش لێرەدا دێنمیان بۆ ئەوی بە باشی لێمان رون بێتەوەکە ئایا هی مەولەوین یان نە

ئازیز فیراقت دڵ کەردەن وەهون | *سەرکەردەن نەچەم ئەسرم چون جەیحون*
کەشتیی و جودم تۆ فانیێ کەردەن | *تەختەی پارەی رۆح وە عەدەم بەردەن*
خول مەدۆ نە گێج مەوجی فەنادا | *ئەجەل مەکێشۆم وەی لاو وەو لادا*
زیندەگیم پەی مەرگ هانەتەدارەك | *ئومید حەیات قەتعەن وەبیێ شەك*

ئەوەبوو پارچە شیعرێکی چاپ نەکراوی مامۆستا مەولەوی، هیوادارم پایەبەرزان و مەولەوی ناسانی سەردەم بە بۆچوونێکی عیلمییانەو بە شوێندا گەڕانێکی تایبەتی ئەوەی کە هەقی مامۆستای بلیمەتی کورد مەولەوی تاوگۆزییە پێی بدرێ و لەوە زیاتری ناوێ .

سەرچاوەکان:

١. دیوانی مەولەوی ، نووسینی مەلا عبدالکەریم مدرس.
٢. لێکۆڵینەوەو پشکنین، شیعرە بلاونەکراوەکانی مەولەوی، مامۆستا حەکیم مەلا سالح.
٣. بەیازی دەسخەتی شێخەکانی بیارە .
٤. بەیازی دەسخەتی شێخ نەجیمی خانەگایی.
٥. بەیازی دەسخەتی کاك ئەنوەری مستوفی.
٦. چەندەها بەیازو دەسخەتی جیاجیا ، جگە لە یارمەتی کاك شۆڕش جوانرۆیی و کاك ناصری فەتاحی

حەمەڕەشی ئەمینی/ پاوە